

Pierre Broué:

Chen Duxiu och Fjärde internationalen, 1937-42.

[Ursprungligen i *Cahiers Leon Trotsky*, nr 15, september 1983. Här översatt från engelska, *Revolutionary History*, vol 2, nr 4, våren 1990. Översättning: Göran Källqvist.]

Trots stalinismens alla förfalskningar visar vänsteroppositionens och Fjärde internationalens historia att den internationella kärna som Trotskij först drog samman var mycket viktig. Samma historia visar också vilken undanskymd roll de ”gamla männen” förutom Trotskij spelade efter några år, eller om man föredrar det, hur Fjärde internationalens ledare hade degraderats till underordnade roller eller till och med helt enkelt försvunnit, samma personer som hade varit Tredje internationalens historiska ledare på 20-talet.

Vänsteroppositionens kinesiska och amerikanska sektioner var de sektioner som uppstått mest direkt ur kommunistpartiet, från deras medlemmar och deras kött och blod. Därför måste arresteringen av Chen Duxiu och hans medarbetare 1932 ha varit goda nyheter för de kinesiska stalinisterna. En av dem, Bo Ku, tvekade inte heller att helt officiellt, i partiets namn, kräva att Chiang Kai-sheks regering skulle döma denne man, en av den kinesiska revolutionens grundare, till döden.¹

Chen Duxiu var inte bara en historiskt betydelsefull person, forskare, skapare av det moderna kinesiska språket, författare och politisk kämpe som med sina idéer hade givit näring till den intellektuella ungdomens revolt i Kina, utan var också grundare av kommunistpartiet och en av dess första ledare.² Uteslutningen av honom ur det kinesiska kommunistpartiet 1929 hade inte isolerat honom från de ledande medlemmar som tillsammans med honom hade genomlevt den period då han ledde partiet, och som åtminstone hade kvar respekten för honom. Han hade beundrare och ibland beskyddare högt upp i de nationalistiska kretsarna. Men frisläppandet av honom i september 1937 fick inga avgörande konsekvenser, och blev en händelse av mycket ringa betydelse i Kinas politiska historia. Samtidigt blev det en gnista som utlöste en allvarlig kris i den tidigare vänsteroppositionens kinesiska sektion, som 1936 hade blivit Rörelsen för Fjärde internationalen, den organisation som han hade grundat och lett i början av 30-talet fram till tidpunkten för sin arrestering.

Här ska vi försöka att, om inte förklara denna utveckling, så åtminstone skissera dess huvuddrag så att fakta blir kända.

En isolerad ledare.

Ingen revolutionär organisation, fraktion eller grupp kan betraktas som ett paradiset som befolkas av individer vars inbördes förhållanden karakteriseras av fullständig generositet och förståelse. Och det är ännu mindre troligt när organisationen – om än bara för en kort period – hamnar i motsättning till massornas rörelse, isoleras och förföljs. I sin artikel *Den kinesiska vänsteroppositionens födelse*

1 **Chin Pangxien** var också känd som Bo Ku (1907-1946). Han var en av de ”28 bolsjevikerna”, de före detta Moskva-studenterna runt Wang Ming vars roll var avgörande under ”staliniseringen” av det kinesiska kommunistpartiet. Han var generalsekreterare mellan 1932 till 1935 och dog i en flygolycka. Hänvisningen till den artikel där han krävde dödsstraff för Chen Duxiu finns i Richard C Kagan, *The Chinese Trotskyist Movement and Ch'en Tu-shiu: Culture, Revolution and Policy*, PhD, University of Pennsylvania, s 155.

2 Liksom Trotskij var **Chen Duxiu** född 1879. Han var en av de stora lärarna och inspiratörerna till ungdomsrevolten, och blev 4 maj 1919 en av de första kinesiska kommunisterna. Han var generalsekreterare i det kinesiska kommunistpartiet och blev senare en av den förenade kinesiska oppositionen grundare.

(i **Cahiers Leon Trotsky**, nr 15, september 1983) visade Damien Durand vilket stort missnöje som uppstod bland vänsteroppositionens anhängare när Chen Duxiu anslöt sig. Orsaken var att de till största delen identifierade det kinesiska kommunistpartiets före generalsekreterare med den politik som hade förts när han satt i ledningen under den andra kinesiska revolutionens avgörande år. Men idag vet vi att denna politik hade dikterats av Kommunistiska internationalen. Motståndarna till ”vänster”, som stalinisterna, ansåg att Chen Duxiu var ”höger”, och de hade en benägenhet att hitta på ”opportunistiska uppfattningar” som han påstods ha och som skulle vara en av faktorerna bakom nederlaget för revolutionen och hans parti. Den värme med vilken Trotskij tog emot hans deklARATION, och Trotskij's uppmaning att vänsteroppositionens kinesiska sektion skulle byggas upp kring den gamle kämpen var en uppskattad gest och det hade känts som om lyckan äntligen vände efter alla år av förödmjukelser. Vid den tidpunkten tog han inte hänsyn till känslorna hos de av hans motståndare och kritiker som blev åsidosatta på ett som de tyckte fullkomligt överraskande sätt.

Men hans motståndares opposition mot honom tog inte slut, i synnerhet inte från den mest övertygade av dem, Liu Renjing.¹ Liu hade känt att hans ambitioner hade fått sig en knäck när Chen Duxiu gick med 1929, och hans ständiga motvilja mot Chen, hans egen fraktionism och hans desillusionering, förpassade honom till organisationens periferi. När Chen Duxiu arresterades försökte Liu Renjing återta sina positioner. I frågan om detta är hans brevväxling med det Internationella sekretariatet och Trotskij talande – han är kandidat att efterträda Chen. Men det fanns betydande hinder. För det första utsattes oppositionen för hårt förtryck och dess styrkor smälte samman, och sedan isolerades Liu (som alltid med stolthet använde pseudonymen Niel Sih, som han sade att Trotskij själv hade gett honom) av den handfull medlemmar, anhängare och medarbetare till Chen Duxiu, som utgjorde det underjordiska reservledarskapet.

Utlänningar

Det var tur att två utlänningar, amerikanen Harold R Isaacs och sydafrikanen Frank Glass, anlände till Kina och ingrep i de kinesiska trotskisternas politiska liv.² Isaacs var journalist och redaktör på **China Forum** och hade dittills sympatiserat med stalinismen. Han bröt med stalinisterna 1932 just på frågan om det förtal av Chen Duxiu som de stalinistiska ledarna ville att han skulle trycka. Han hade varit kritisk mot Kommunistiska internationalens politik redan när det gällde Tyskland, hade läst Trotskij och vände sig då till trotskisterna. Under denna period övervägde han att skriva om den kinesiska revolutionens historia, och han anställde Liu Renjing som översättare. De kombinerade denna uppgift med att rekrytera en liten grupp studenter på universitetet i Beijing – Liu Jialiang, Sze Chaosheng, Wang Shupen och Fu Huang.³ De ville göra dem till framtidens kadrer. Deras kärna stärktes betydligt när Frank Glass anlände. Han var reporter för AP i Kina, och hade sedan han lämnade kommunistpartiet under flera år varit ledare för vänster-

-
- 1 **Liu Renjing** (1899-1987), studerade i Beijing och spelade en roll i rörelsen 4 maj 1919 och anslöt sig till Li Dazhaos första marxistiska grupp 1920. Han var en av de tolv delegaterna till det kinesiska kommunistpartiets första kongress, och senare till Kommunistiska internationalens tredje och fjärde kongresser. Medan han bodde i Moskva 1926-29 anslöt han sig till den ryska vänsteroppositionen, där han tog sig namnet Lenskij. Återvände hem via Frankrike, där han mötte Rosmer, som ordnade så att han fick träffa Trotskij i Prinkipo. Han skrev en kort bok om vänsteroppositionens historia i Kina.
 - 2 **Harold R Isaacs** (1910-1986), kallades I Losan på kinesiska, och bodde i Kina mellan 1930-35 och var redaktör för **China Forum** fram till att han bröt med kommunistpartiet i januari 1934. Lämnade Kina 1935. **Frank Glass** (född 1901) kom till Kina 1932, och frånsett kortare perioder stannade han där till början av 40-talet.
 - 3 **Liu Jialiang** (1911-1950) föddes i Kwantung, och blev trotskist i början av 30-talet. Satt i fängelse mellan 1933-37 och avbröt av hälsoskäl alla aktiviteter mellan 1942-46. Flydde till Hong Kong 1949 och reste 1950 till Vietnam. Där arresterades och mördades han av Viet Minhs säkerhetspolis. Efter en lång och hård fängelsevistelse konverterade **Sze Chaosheng** till buddhismen. **Wang Shupen** avrättades i ett Guomindang-fängelse 1949.

oppositionen i Sydafrika.

I början av 1935 var Lius grupp av nya anhängare tillräckligt stark för att vid ett allmänt medlemsmöte 13 januari kräva att det skulle väljas en provisorisk centralkommitté, där dess medlemmar fick de främsta posterna. Denna seger var Liu Renjings hämnd. Hans dokument, **Fem år med den kinesiska vänsteroppositionen**, som han skrev medan han var tillsammans med Isaacs, utgjorde grunden till den nya inriktningen och innebar ett hårt fördömande av Chen Duxius "opportunistism". Den nya ledningen, som knappt hade hunnit ta kommandot över den lilla organisationen av bara lite mer än etthundra medlemmar, började dessutom göra upp med Chen Duxiu, och riktade ytterst banala men samtidigt mycket diskutabla anklagelser mot honom: "opportunistism", förvisso, men också... "förtal av Röda armén i Kina". Centralkommittén röstade igenom en resolution som krävde att han skulle erkänna sina misstag, annars riskerade han att uteslutas. Det "gamla gardet" - eller åtminstone vad som återstod av det, i synnerhet Chen Qizhang och Yin Kuan¹ - protesterade mot vad de betraktade som metoder som var främmande för, eller åtminstone hittills okända för, organisationen. De två veteranerna uteslöts på stående fot. Var den nya gruppen på väg att likvidera den kinesiska sektionen till en sekt med zinovjevitisk moral, med denna "bolsjevisering" i ordets stalinistiska mening?

Försöket rann ut i sanden, för det första därför att Trotskij ganska snabbt fick höra talas om vad som hade hänt. Isaacs hade besökt honom i Hønefoss för att diskutera sin bok, och de hade en lång diskussion om kommunismens historia i Kina, Chen Duxiu och Liu Renjings ståndpunkter. Trotskij blev inte övertygad av den unge besökarens argument om att Liu hade rätt och att Chen var en "förrädare". Istället hade Trotskij inom kort övertygat den unge amerikanen att Lius linje var sektaristisk och hans påståenden löjliga. Samtidigt som denna diskussion pågick drabbades det nya, unga ledarskapet i Kina av ett nytt, hårt förtryck. De var illa förberedda och regeringsagenter hade redan trängt in bland dem. Alla de "unga", inklusive Liu, arresterades den ene efter den andra i början av sommaren 1935.

Det är faktiskt överraskande, om än inte otroligt med tanke på omständigheterna, att konsekvenserna av splittringen som ägt rum några månader tidigare kunde övervinnas så snabbt. Glass hade blivit vederbörligt varnad och var mer erfaren och bekant med den kinesiska scenen. Han tog sig pseudonymen Li Furen och började plocka ihop saker och ting igen, med stöd från en medlare, Chen Qizhang. Trots en del inledande reservationer från andra inom den äldre generationen, som Wang Fanxi² som blivit släppt ur fängelset, och i synnerhet trots ett bestämt motstånd från den fängslade Chen Duxiu, som var fientlig mot alla som han kallade "håriga män", utlänningar som han kanske betraktade som en trotskistisk upprepning av personer som Borodin³ och andra sändebud. Glass' öppenhjärtighet och hederlighet övervann till sist alla hinder. Alla insåg att Liu Renjing hade bluffat när han presenterade Glass som Internationella sekretariatets "sändebud" och utnyttjade hans bristande kännedom om Kina för att falskeligen utge att han drev Glass' politik. Till

1 **Chen Qizhang** (1905-1943) föddes i Hunan och anslöt sig 1925 som student till kommunistpartiet. Var partiaktivist, anslöt sig till Proletariat-gruppen och blev en av oppositionens ledare 1932. Han arresterades under den japanska ockupationen och dog under tortyr.

Yin Kuan (född 1900) blev marxist medan han arbetade och studerade i Frankrike. Han var en av kommunistpartiets ledare i provinsen Anwei mellan 1925 och 1927 och anslöt sig sedan till Proletariat-gruppen. Satt i fängelse mellan 1932-34 och återigen mellan 1935-37. Försvann 1946 efter att ha arresterats av den maoistiska polisen.

2 **Wang Fanxi** (1907-2002) skrev de memoarer (*Chinese Revolutionary: Memoirs 1919-1949*, Oxford 1980) som Damien Durand citerar flera gånger i sin artikel *The Birth of the Left Opposition in China*, i *Cahiers Leon Trotsky*, nr 15, september 1983. Han slog sig ner i Storbritannien 1983.

3 **Michel Borodin** (vars verkliga namn var Gusenberg) (1884-1951) var det Sovjetiska kommunistpartiets sändebud till Guomindang, och officiell rådgivare till regeringen i Kanton, och hade i uppdrag att tillämpa Stalins och Bucharins "opportunistiska" politik i Kina.

och med Chen Duxiu gick med på den omorganisering och försoning som Glass uppnådde. I slutet av 1936 bildades i Shanghai en provisorisk centralkommitté, där inte bara Li Furen och Chen Qizhang satt med, utan även Yin Kuang och Jiang Zhentong. Wang Fanxi satt åter i fängelse. Chen Duxiu erkände uttryckligen detta ledarskap.¹

Men i och med utbrottet av kriget mellan Kina och Japan uppstod nya och mer allvarliga motsättningar. Redan under de föregående månaderna hade ledningens ”gamla garde”, särskilt Chen Qizhang, uttryckt önskemål om att ställa Japans aggressioner i centrum för deras politiska arbete. På sommaren 1937 talade Glass med Trotskij vid ett möte i Coyoacan² om Chen Qizhangs förslag om att över hela Kina delta i skapandet av patriotiska, anti-japanska föreningar efter modell från Kommittén för nationell säkerhet. Vi vet att Chen, medan han satt i fängelse, hade tagit stark ställning för denna sortens ”patriotisk” inriktning. I organisationens bas fanns det å andra sidan snarare tendenser att anse det som ett allvarligt politiskt brott att visa någon som helst förtroende för Guomindang-regeringen, som hade slaktat revolutionen 1927 – även ifall det blev krig mot den japanska imperialismen, som de dessutom inte trodde att Guomindang var förmögen att ens låtsas föra.

Så ryktena om Chen Duxius ”opportunist” mångdubblades, och fick dessutom bränsle av de teser som han utarbetade i fängelset och skickade till sina kamrater. 1936, omedelbart efter den första Moskvarättegången, föreslog han exempelvis att man skulle ifrågasätta den trotskistiska karakteriseringen av Sovjetunionen som en degenererad arbetarstat. Han betonade att arbetarklassen i Sovjetunionen fullständigt hade drivits ut ur statsapparaten, och föreslog en ny definition, en ”byråkratisk stat”. Några månader senare angrep han i en studie av demokratins utveckling den traditionella uppfattningen att demokrati var en form av borgerligt klassherravälde. Enligt hans uppfattning hade demokrati som ett tecken på en stats natur (progressiv eller reaktionär) ingen egen klasskaraktär. Centralkommittén gav Wang i uppdrag att förbereda ett svar, som tillsammans med Chen Duxius text skulle publiceras i ett nummer av den teoretiska tidskriften *Huo Hua*. Men en våg av förtryck satte stopp för denna diskussion.

Frisläppandet av Chen Duxiu: en politisk kris.

Om man med krig menar stora förflyttningar av arméer, så inleddes det kinesisk-japanska kriget i juli 1937. Trotskij reagerade omedelbart. I ett pressuttalande förkunnade han att trotskister i hela världen stod på Kinas och det kinesiska folkets sida i deras rättvisa, revolutionära krig mot den japanska imperialismen. Några få dagar senare, omedelbart efter att japanska flygplan hade utsatt Nanking för kraftiga bombanfall, beslutade Guomindang-myndigheterna att befria alla politiska fångar som hade dömts till mindre än 15 år. Mellan augusti och november släpptes trotskisterna fria, och bland dem blev Chen Duxiu fri i början av september, efter mer än fem år i fängelse.

Vi vet inte mycket om hans första kontakt – som skedde via brev – med sina kamrater i ledningen, som då befann sig i Shanghai. Vi vet bara att den blev en katastrof. När Chen Duxiu kom ut från fängelset blev han inbjuden att skriva artiklar och bidrag till pressen. Han gjorde det, och förklarade att han bara talade för sig själv, och begränsade sig till att skriva om det patriotiska kriget. Majoriteten av sektionens ledare intog ståndpunkten att den gamle mannen vid detta tillfälle hade utvecklat opportunistiska uppfattningar om Guomindang och dess regering. Liu Renjing befriades också, och bombarderade Shanghai och Internationella sekretariatet med brev som

1 **Jiang Zhentong** (1906-1982), textilarbetare i Shanghai, var en av ledarna för upproret 1927 och anslöt sig senare till Proletariat-gruppen. Han arresterades av Maos hemliga polis 1952 och försvann. Wang (*op cit*, s 175) anger att Chen biföll detta ledarskap.

2 L Trotskij, *A Discussion on China*, 11 augusti 1937, **Leon Trotsky on China**, New York 1976, s 549-66.

fördömde Chen Duxius opportunistiska och kapitulation. Det var fortfarande inte känt att han själv medan han satt i fängelse hade anslutit sig till Guomindang politiska principer och borde ha blivit betraktad som att han hade kapitulerat! Vi vet inte hur centralkommittén besvarade Chen Duxiu, men hursomhelst blev han rasande. Från och med då är det uppenbart att han ansåg dem vara hopplösa sekterister. I själva verket hade kamraterna i Shanghai och till och med den trogne Chen Qizhang åtminstone vissa reservationer. Men Chen Duxiu tyckte att en person som Liu Jialiang, en av Lius ”unga män”, uttalade sig alltför självsäkert i centralkommittén och ville inte ha med dem att göra.

Förnyade kontakter

Istället för att förena sig med sina kamrater i organisationen i Shanghai, som de hade förväntat sig, vände Chen Duxiu dem ryggen och lämnade Nanking för att åka till Wuhan, som hade blivit Kinas huvudstad. Där förnyade han sina kontakter med ett antal gamla bekanta, såsom författaren Hu Shi,¹ en av juvelerna i Guomindang, men också med ledare i det kinesiska kommunistpartiet, som Ye Jiangying och speciellt Dong Biwu,² som besökte honom kort efter hans ankomst. Försökte han verkligen få till stånd villkor som möjliggjorde en verklig ”enhetsfront” för att förklara krig mot det imperialistiska Japan? Det är inte bara möjligt, utan också troligt. Men vi känner inte till någonting om hans initiativ, om han tog dem, utöver hans artiklar och lektioner till studenter. Vi vet bara att de som kunde blivit hans kompanjoner var ovilliga, och offentliggjorde det.

Vänsteroppositionen var mer eller mindre isolerad sedan organisationen gick under jorden. En av oppositionens viktigaste ”gammelbolsjeviker”, mekanikern Luo Han,³ som fortfarande hade många vänner i kommunistpartiet, hade blivit särskilt nöjd över Chen Duxius artiklar, och det verkar som om han hade sett uppmaningarna att samla alla arbetar- och demokratiska krafter som var mot Japan, självständigt från Guomindang. Han nämnde genast detta för sin gamle vän Ye Jianying, som insisterade att detta förslag måste presenteras för Mao Zedong personligen. Följaktligen reste Luo Han till Sian, där han togs emot av en annan gammal kamrat, partiets regionala ledare, Lin Boqu.⁴ Han skickade genast ett speciellt sändebud till Mao i Yennan med Chens artiklar, tillsammans med Luo Hans förslag. Mao Zedongs svar var kortfattat men solklart: innan Chen Duxiu kunde tänkas samarbeta med det kinesiska kommunistpartiet måste han erkänna sina misstag och avsvärja sig sitt trotskistiska förräderi. När Chen Duxiu hörde om detta sätt att gripa sig an frågan blev han oerhört arg, i synnerhet som han inte hade rådfrågats. Samtidigt ansåg ledningen i Shanghai att denna episod var ytterligare bevis för det ”tvetydiga” i Chens ståndpunkt.

1 **Hu Shin** (1891-1962), en stor lärare, vän till Chen Duxiu, medlem i den demokratiska oppositionen mot Chiang Kai-shek, en person med gott anseende. Kinesisk ambassadör i Washington från och med 1938.

2 **Ye Jianying** (1898-1986), var 1919 yrkesvägledare hos Sun Yat-sen, senare professor vid militärakademien i Huangpu (Whampoa), gick med i kommunistpartiet 1927, deltog i upproret i Kanton och tillbringade därefter två år i Sovjetunionen. Han blev marskalk, överlevde kulturrevolutionen, och efterträdde Lin Biao som minister och lämnade armén 1978.

Dong Biwu (1886-1975) samarbetade med Sun Yat-sen i exil och var en av de 12 delegaterna till det kinesiska kommunistpartiets första kongress. Bodde i Sovjetunionen mellan 1927-32 och innehade sedan viktiga poster som ledare för hälsovården. Var medlem i politbyrå och överlevde också kulturrevolutionen.

3 **Luo Han** (1894-1939), bondeson, studerade till ingenjör i Frankrike och var först anarkist och sedan kommunist. Han var politisk kommissarie i armén i Kanton fram till mars 1926, och gick över till vänsteroppositionens ståndpunkter medan han bodde i Moskva. Tillbringade två år i fängelse när han återvände till Kina, ledde Oktobergruppen, och spelade en viktig roll i enandet och finansierade rörelsen mellan 1932-37. Han var militär ingenjör och dödades under ett bombanfall.

4 **Lin Boqu** (1886-1960), var med Guomindang, men var också hemlig medlem i kommunistpartiet ända från dess bildande. Bodde i Sovjetunionen mellan 1928-32. Deltog i den Långa marschen och var generalsekreterare i regeringen efter 1949.

Efter att Chans kompanjoner hade släppts fria hade sektionens ledarskap omorganiserats. Två ledande kamrater som Chen betraktade som personliga fiender anslöt sig: hans tidigare medarbetare Peng Shuzi, som han hade haft ytterst dåliga relationer till i fängelset,¹ och "ungdomen" Liu Jialiang, Liu Renjing tidigare anhängare. Dokument som hittats i Harvard, brev och rapporter, visar att dessa kamrater i verkligheten inte hade några riktiga dokument om Chen Duxius verksamhet efter den första olyckliga kontakten. De hade sammanfattningar eller rapporter om hans artiklar, och allt tyder på att en del av dem hade inspirerats av Liu Renjing – och de hade bara pressurklipp om två tal vid KFUM, och urklippens tillförlitlighet kunde inte garanteras. De verkade också tro att Chen Duxiu begränsade sina kontakter till Guomindang och kommunistpartiet. I själva verket tog han emot besökare, varav åtminstone två var gamla trotskister. En av dem var Wang Fanxi, som har lämnat en redogörelse för sitt besök, och den andre var Bo Detsi.² Enligt Wangs redogörelse trodde inte Chen att revolutionen kunde uppstå ur kriget i Kina, åtminstone inte ifall Guomindang gick emot den. Han trodde inte att de kunde se fram mot en rörelse inom arbetarklassen, eftersom den hade splittrats på grund av industrins sammanbrott och krossats av nederlag och förtryck. Tvärtom trodde han på utbrott och explosioner av ilska och missnöje bland bönderna. Det enda problemet var att veta vem som skulle leda dessa utbrott. Den enda lösningen, i hans ögon, var att utifrån ett brett demokratiskt program bilda ett "block" oberoende av kommunistpartiet och Guomindang. Detta "block" skulle bland annat sikta på att infiltrera de väpnade styrkor som förde motståndskriget, för att knyta dem till mobiliseringen av bönderna och till och med hjälpa dem att uttrycka sig.

Fientlig

Han var fullständigt och till och med våldsamt fientlig mot den kinesiska sektionens ledare, inte bara av personliga skäl, utan framförallt av politiska orsaker. Enligt honom var de sekterister som inte var förmögna att överge färdiga formler som de använde istället för att tänka själva och helt enkelt se den förändrade verkligheten. Han sa till och med till Wang att de personer som ledde sektionen i verkligheten bara kunde kommentera och inte handla, och att deras uppfattning om en partitidning under händelsernas gång skulle inskränka sig till "en patetisk partitidning"... Utan tvekan hade hans argument en viss effekt, ty Wang, vars idéer låg långt från Chens, erkände i skrifter flera år efteråt att han och Bo var imponerade av Chens militanta sätt att ta upp frågan hur man skulle bedriva massarbete.

Samtidigt avslöjade Chen Duxiu för sina två kamrater den konkreta plan som han hoppades kunna knyta dem till, och som aldrig verkar ha nått öronen hos Fjärde internationalens ledare, varken i Shanghai, Europa eller Amerika. Han stod i själva verket i ständig och förtrolig kontakt med en "vänster"-general vid namn He Jifeng,³ befälhavare över 29:e arméns 179:e division, som betraktade Chen som sin ledare och var beredd att samarbeta mycket nära politiskt med honom. Chen Duxiu hoppades att Wang och Bo skulle godta He Jifengs förslag och ta hand om den politiska skolningen i hans division. De fyra var överens om att en jordreform, till och med en begränsad sådan, skulle garantera en mobilisering av bönderna, vilket var förutsättningen för verklig militär effektivitet – och att en befälhavare över en division kunde försöka spela en sådan

1 **Peng Shuzi** (1895-1983), bondeson, och blev kommunist 1920. Studerade i Moskva mellan 1921-24 och stannade kvar till 1925. Han var medlem i centralkommittén och politbyrå och förklarade sig i mars 1926 för att kommunisterna skulle dra sig ur Guomindang. Dömdes till 13 år i fängelse, som efter överklagan minskades till åtta. Lyckades 1951 ta sig till Europa.

2 **Bo Detsi** (alias Xi Liu), född 1908, anslöt sig till kommunistpartiet 1926 och vänsteroppositionen i Moskva 1928. Arresterades tillsammans med Chen Duxiu och släpptes fri 1937.

3 **He Jifeng** (1897-1980) blev en av de viktigaste militärbefälhavarna i Chiang Kai-sheks armé efter Andra världskriget, och revolterade mot honom 1948. Han utnämndes till regeringsuppdrag i Folkrepubliken Kina.

roll.

Men de hade fel på denna punkt. Var det en detaljfråga? Affären misslyckades på grund av säkerhetstjänsten. He Jifeng avsattes som befälhavare innan han ens hade hunnit börja, medan han fortfarande höll på att tillfriskna. Det blev ett bakslag för ett av trotskisternas första allvarliga försök att inta en självständig ståndpunkt i den väpnade kampen mot Japan. De två andra som vi känner till – den förre studenten Wang Qangyao i Shantung och arbetaren Chen Zhongxi, som blev ledare för en gerillagruppbestående av bönder i Changsha¹ – uppstod oberoende av Chen Duxius arbete. Han skulle dessutom snart drabbas av ett andra bakslag i försöken att bilda ett ”block” med de partier som kallades det ”demokratiska”, det ”tredje partiet” och förbundet för frälsning. Det enda resultatet av dessa initiativ blev att kommunistpartiet inledde en våldsam, blodtörstig offensiv. Uppenbarligen var kommunistpartiet mer upptagna med Chen Duxius aktiviteter än Shanghai-ledningens.

Från och med slutet av 1937 drabbades i själva verket Fjärde internationalens kinesiska sektion ännu en gång av en djup kris, orsakad av motsättningar i frågan om kriget och inställningen till regeringen. Motsättningarna förvärrades av de ståndpunkter som Chen Duxiu intog. En del av dennes anhängare, i synnerhet medlemmarna i Liu Han-”blocket”, Han Chun² som var skyddsherre för organisationen i Shanghai, och Liu Jialiang, hävdade att grälet var en ”generationsfråga”. De påstod sig uttrycka arbetarnas och de ”unga kamraternas” vilja när de fördömde den ”äldre generationens” opportunist, vars värsta exempel i deras ögon var Chen Duxius utveckling. Wang Fanxi hade återvänt till Shanghai efter sin vistelse hos Chen, och vägrade under krisen bestämt acceptera att det var en ”generationsfråga”. Han sammanfattade de tre fraktionernas ståndpunkter så här: ”Rent allmänt fanns det tre politiska uppfattningar: Chen Duxius uppfattning, som kan kallas o villkorligt stöd till motståndskriget; Zheng Zhaolins ståndpunkt, som var mot allt stöd till kriget, och argumenterade att den kinesisk-japanska konflikten ända från början var en del av det nya världskriget; och uppfattningen hos den överväldigande majoriteten av de kinesiska trotskisterna, som kan sammanfattas som stöd till kriget och kritik av ledningen.”³

Men under denna kris lika lite som i de andra vägrade Trotskij definitivt att acceptera de anklagelser som slungades mot Chen Duxiu. I början stördes han av att Liu Renjing – vars anhängare, liksom Liu själv, visste och erkända att han hade kapitulerat för Guomindang i fängelset – skrev brev efter brev mot Chen som svällde ut hans fienders dossier. Trotskij beslutade sig för att inte besvara dessa brev, eftersom han, som han sa, ”inte var så säker på att Liu inte spelar ett dubbelspel”.⁴ I ett brev till Glass gick han ännu längre:

Jag förstår helt och fullt att Chen Duxiu är ytterst försiktig vad gäller vår sektion.. Han är alltför välkänd i landet, och varje steg han tar bevakas av myndigheterna. Det finns helt säkert provokatörer, i synnerhet stalinister, det vill säga GPU-agenter, inom den kinesiska sektionens led. Chen kunde mycket väl bli indragen i en tarvlig komplott, som vore ödesdiger för honom och till skada för Fjärde internationalen.⁵

Trotskij var övertygad om att Chen Duxius liv var i fara, och föreslog att allt skulle göras för att

1 Angående **Wang Qangyao**, se Wang Fanxi, *op cit*, s 275.

Chen Zhongxi (1908-1943), var en arbetare från Hong Kong, trotskist från 1930. Under sin tid som medlem i kommunistpartiet ledde han en partisangrupp på landsbygden 1927. 1943 organiserade han en ny grupp och dödades i strid.

2 Vi vet nästan inget om honom, utom att han dog 1945.

3 Wang, *op cit*, s 228.

4 Brev från Trotskij till Glass, 25 juni 1938, *Papers in Exile*, BMSRuss 13-1, 8753.

5 *Ibid.*

övertyga honom att emigrera, företrädesvis till USA. Trotskijs beslutsamhet påverkade än en gång organisationen. Efter att fraktionsstriderna mellan de ”unga” och de ”gamla” hade lugnat ner sig gjordes ytterligare försök med Chen Duxiu. Inför Trotskijs och Fjärde internationalens påstridighet, och för att komma runt att postgången mellan Shanghai och Sichuan (dit Chen Duxiu hade dragit sig tillbaka efter sitt nederlag och efter att han hade förbjudits skriva i pressen) helt hade brutit samman, beslutade centralkommittén att skicka Chen Qizhang till honom, för att ha en nödvändig politisk diskussion med honom och försöka få honom att gå med på att förbereda sig för att lämna Kina. Valet av budbärare visar klart att de som skickade honom verkligen menade allvar.

Enligt rapporter och anteckningar genomfördes uppdraget framgångsrikt mellan oktober 1938 och januari 1939. Chen Qizhangs resa var full av svårigheter, men i början av november anlände han till den by i Sichuan där hans gamle vän bodde. Han tillbringade tio dagar hos honom och återvände efter att befunnit sig nästan tre månader på vägar och floder. Hans uppdrag blev en stor framgång.¹ Chen Duxiu gick faktiskt frivilligt med på att resa utomlands, eftersom det verkade vara det enda sättet för honom att bryta sig ur sin isolering. I en deklARATION från 3 november 1938 förklarar han sig vara en trotskistisk militant, som var kritisk mot sin organisations ledning.² I ett brev till Frank Glass jublar Trotskij öppet:

Jag är mycket glad att vår gamle vän fortfarande är en politisk vän trots att det kan finnas kvar en del motsättningar, som jag för närvarande inte kan bedöma tillräckligt exakt. Det är givetvis mycket svårt för mig att bilda mig en exakt uppfattning om våra kamraters politik, hur ultravänsteristiska de är och därmed hur korrekt vår gamle väns hårda kritik av dem är. Men innebörden i deklARATIONEN verkar vara riktig. Och på denna grundval hoppas jag att det blir möjligt med ett permanent samarbete.³

Trotskij fick ett brev till från Glass, där han berättade att Guomindangs regering hade bestämt sig för att inte låta Chen Duxiu lämna Kina. Trotskij kom inte att höra något mer från honom.

Den slutgiltiga brytningen

Chen Duxius brytning med Fjärde internationalen ägde rum mot slutet av hans liv. Alla tecken tyder på att banden mellan dem hade börjat brytas upp under den stora krisen, omedelbart efter paktens mellan Hitler och Stalin, när kriget mellan Kina och Japan i och med kriget i Stilla havet blev en del av Andra världskriget. Under 1940-41 rasade diskussionen i den kinesiska sektionen. En tendens, som kallades ”vänstern”, leddes av Wang Fanxi, och hävdade att eftersom Storbritannien och USA hade gått med i kriget hade kriget mot Japan blivit ett imperialistiskt krig, och att man därför måste övergå till ”revolutionär defaitism” i Kina. Peng Shuzi brännmärkte denna inställning, som han ansåg vara ”ultravänsteristisk”, och stödde rörelsens traditionella uppfattning om Kinas anti-imperialistiska krig och det nödvändiga ”försvaret av Sovjetunionen”.

Som vi redan sett trodde inte Chen Duxiu att revolutionen kunde uppstå ur kriget, och för honom handlade det om att välja det ”minst onda” i denna världskonflikt. I detta fall ansåg han att demokratierna var det ”minst onda”, eftersom de innehöll möjligheten till revolution, medan fascismen ville krossa denna möjlighet. Han föreslog därför att man skulle överge ”defaitismen” i demokratiska länder som Frankrike och Storbritannien, och var likaså mot att försvara Sovjetunionen, som han inte längre ansåg vara en arbetarstat.

1 Glass ger sin redogörelse i ett brev till Trotskij från 12 januari 1939, *ibid*, 10426.

2 Frank Glass skickade denna deklARATION till Trotskij med sitt brev från 19 januari 1939. Se *Cahiers Leon Trotsky*, nr 15, s 102-05.

3 Brev från Trotskij till Glass, 25 februari 1939 (8254).

Den gamle revolutionären försökte dra lärdomar av den grymma historia som var hans tids historia. Han ansåg att man ärligt och uppriktigt måste medge att revolutionen inte hade lyckats skapa en arbetarstat i underutvecklade länder. Om detta skrev han:

Om det inte existerar folkdemokrati kommer den regim som påstår sig vara det eller en proletariats diktatur oundvikligen att degenerera till att skötas av GPU, ledd av ett litet antal personer som Stalin. Sådan är tingens oundvikliga utveckling.¹

Men hans slutsats av detta bakslag var att man på nytt måste slå fast att internationalismen var en oavvislig nödvändighet:

Man kan bara uppnå folkens verkliga befrielse samtidigt med en socialistisk revolution i de imperialistiska länderna... Det enda hoppet för en liten svag nation är att samarbeta med de förtryckta arbetarna i hela världen och med andra förtryckta nationer.²

Enligt hans uppfattning behövde man kämpa för demokrati så att den kunde nå sin fulla utveckling under socialismen.

Inget av vad vi i väst känner om Chen Duxius skrifter från hans sista tid tillåter oss att betrakta honom som en överlöpare som strax innan sin död övergav de idéer han haft hela sitt liv. Här tycker vi inte att hans vän Hu Shi, som skrev förordet till hans sista skrifter, är övertygande när han försvarar tesen att Chen återgick till Sun Yat-sens principer. Och ändå har många litat på denna uppfattning! Faktum är att Chen Duxiu bröt alla organisatoriska förbindelser med den kinesiska sektionen omedelbart efter den nationella kongressen i augusti 1941, där den slutgiltiga splittringen mellan Pengs och Wangs fraktioner skedde – ett år efter mordet på Trotskij.³

Utan att dölja att vi saknar mycket av de nödvändiga bevisen, kan vi inte låta bli att falla för frestelsen att hålla med Wang Fanxi:

Under de sista åren av Chen Duxius liv låg hans tänkande långt från trotskismen... men jag var inte ensam om att tro, att om han hade levt längre hade han säkerligen utvecklats vidare, och under händelsernas inverkan återvänt till trotskismen.⁴

Chen Duxius dagar var redan räknade. Han var gammal och försvagad av de fem hårda åren i fängelse. Dessutom led han av obotlig skleros. Hans gamla kamrater upprätthöll kontakten med honom till slutet, och lät skicka mediciner mot hans åkomma från Hong Kong, eftersom de uppenbarligen inte gick att få tag på i hans tillflyktsort i Sichuan. Han dog i Jiangchin 27 maj 1942, och följdes till sin sista vila av tre gamla vänner från sin egen generation, ingen av dem trotskist.

Likt en del andra är han symbol för den generation – dit även Trotskij hörde – som bar Kommunistiska internationalen på sina axlar för att gå till storms mot himlen och sedan krossades av dess tyngd när den degenererade... och i denna generation var den gamle mannen i Sichuan förvisso en ytterst värdig representant.

1 Dokument som citeras i Kagan, *op cit*, s 137.

2 *Ibid.*

3 Wang, *op cit*, s 235-36.

4 *Ibid.*, s 239.